

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Пенькова О.Г.

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри маркетингу

Уманського національного університету садівництва

м. Умань, Україна

Актуальною вимогою сьогодення в умовах війни є економія витраток державного бюджету України та ефективне використання людського потенціалу. Одним з напрямів реалізації цих завдань в сфері освіти є активне впровадження дуальної форми освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. До її переваг відносять подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців.

Україна має вже десятирічний досвід розробки законодавства та практичного впровадження даної форми освіти. Ще у 2013 р. представництво Фонду Фрідріха Еберта в Україні (FES) у партнерстві з Українською асоціацією маркетингу запустили проект «Впровадження дуальної освіти системні елементи в практику ВНЗ України для підвищення конкурентоспроможності випускників у праці ринок». У рамках проекту відбувся перший в Україні захід національного рівня, присвячений виключно відбулася дуальна освіта – Міжнародна науково-практична конференція «Дуальна освіта як відповідь до викликів, що постають перед сучасною системою української освіти». Його підтримала Лілія Гриневич, який тоді був головою парламентського комітету з питань науки і освіти. Конференція відбулася 18-19 вересня 2014 р. в Національному технічному університеті «Київський політехнічний інститут» та відзначався розробкою «Дорожньої карти впровадження дуальної освіти в Україні», а також ідеєю до розробити Концепцію дуальної освіти для вищих навчальних закладів України. Після цього похід був запущений для просування німецької моделі дуальної освіти серед усіх зацікавлених сторін – університетів, роботодавців, профспілок, аналітичних центрів, кадровиків із залученням МОН України, Мінсоцполітики та Мінмолодьспорту [1, с. 96].

Із 2019 року розпочато масштабний експеримент щодо впровадження ДФЗО у закладах фахової-передвищої та вищої освіти, що триватиме до

2023 року відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Якщо за перший рік реалізації національного експерименту із запровадження ДФЗО долучилися 17 ЗВО (підготовка здійснювалася за 31 спеціальністю, охоплювала 441 здобувача ВО) та 6 ЗФПО (підготовка здійснювалася за 9 спеціальностями, охоплювала 63 здобувача), то вже на третій рік – 22 ЗВО (підготовка здійснювалася за 62 спеціальностями, охоплювала 585 здобувачів ВО) та 12 ЗФПО (підготовка здійснювалася за 9 спеціальностями, охоплювала 96 здобувачів) [2].

Повномасштабне вторгнення рф 24 лютого 2022 року негативно позначилося на подальшому розвитку дуальної освіти в Україні. Частина виробничих потужностей було зруйновано, частина територій окуповано, частина учасників освітнього процесу та виробничих наставників – змушені мігрувати.

Розглядаючи питання проблеми подальшого широкого розвитку дуальної форми освіти, можна констатувати, що з погляду багатьох ЗВО ця ініціатива сприймається як вказівка «згори – вниз» (ініційована урядовими інституціями), з погляду частини стейкхолдерів-роботодавців – багато менеджерів вітчизняних підприємств не бачають доцільності нести додаткові видатки, пов'язані з навчанням здобувачів освіти, а фінансових стимулів від держави для участі в таких проєктах не передбачено. Загалом на бажання роботодавців взяти участь у реалізації таких програм впливає ситуація на ринку праці щодо попиту і пропозиції робочої сили конкретної кваліфікації в кожному з регіонів. В подальшому, за умов повоєнного відновлення України, попит на кваліфікованих працівників буде лише зростати і можна очікувати брак робочої сили, оскільки населення країни за період війни значно скоротилося.

В цьому аспекті проблемним питанням залишається бачення урядовців щодо майбутньої освітньої політики в частині підходів до фінансової доступності освіти для широких верств населення, а також розподілу видатків на підготовку фахівців між приватними особами, бізнесом і державою. Основною дилемою тут постає вибір між максимізацією обсягів виробництва та максимізацією суспільної корисності. За дослідженнями М. Страчинського, суспільна корисність максимізується лише в розвинутій економіці, а головною особливістю, що підтримує цей результат, є значний позитивний зовнішній ефект від високих рівнів заробітної плати кваліфікованих працівників. На противагу цьому, в економіці, що розвивається, бажана політика у сфері вищої освіти не вимагає максимізації випуску. У цьому випадку уряд

вирішує збільшити вартість вищої освіти, що означає більш жорсткий попит на кваліфіковану освіту [3]. Отже, оптимальні граничні податкові ставки є вищими, що означає більші податкові надходження – що допомагає уряду надавати більші трансферти некваліфікованим працівникам, які перевіряються на відповідність їх доходам. Але у випадку, коли країна, що розвивається, потрапляє в пастку значних приватних витрат на вищу освіту, несприятливу ситуацію можна покращити шляхом впровадження цільової субсидії від міжнародних організацій та бізнесу, які спрямовані на зменшення індивідуальних витрат на вищу освіту.

Можна резюмувати, що подальший розвиток дуальної освіти в Україні буде обумовлений сукупністю факторів – дефіцитом кваліфікованих фахівців певних спеціальностей у поєднанні з скороченням доходів значних верств населення та значною обмеженістю бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Rayter G., Davlikanova O. Introduction of dual education in Ukrainian higher educational establishments and approaches to estimation of its economic benefits. *Business ethics and leadership*. 2017. Vol. 1. № 4. P. 93–101.

2. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України : практичний посібник / автор(к)и: Бугайчук В., Давліканова О., Лирик І. та інші. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 240 с.

3. Strawczynski M. Government higher education policy in a dual economy: developing versus developed country. *Research Square Platform LLC*. 2023. 31 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4430624